

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Dr hab. n. społ. Bernadetta Izydorczyk, prof. UJ Kraków, 06.06.2020
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Instytut Psychologii Stosowanej
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Tamary Zofii Walczak-Kozłowskiej pod
tytułem: Funkcjonowanie mechanizmów uwagi jako predyktor gotowości
szkolnej dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie

Promotor: dr hab. Michał Harciarek, prof. Uniwersytetu Gdańskiego,
Promotor pomocniczy: dr Magdalena Chrzan-Dętkoś

W przedłożonej mi do recenzji rozprawie doktorskiej jej autorka mgr Tamara Zofia Walczak-Kozłowska podjęła bardzo ciekawą i istotną z perspektywy naukowo-badawczej oraz aplikacyjnej problematykę integrującą naukową wiedzę z zakresu psychologii rozwojowej oraz klinicznej (szczególnie neuropsychologii dziecięcej), istotnej dla rozwijania profilaktyki zdrowotnej u dzieci przedwcześnie urodzonych w kontekście osiągania przez nie gotowości szkolnej. Wspomniany czas życia dziecka obejmuje okres rozwojowy niezwykle istotny z perspektywy jego znaczenia dla oceny psychospołecznych kryteriów definiujących poziom gotowości szkolnej dziecka. Niniejsza praca doktorska stanowi bardzo interesujące naukowe kompendium wiedzy na temat nowych na gruncie badań polskich, udokumentowanych zgodnym z teorią Posnera, badań podłużnych z zastosowaniem dostosowanych do tejże teorii metod pomiaru uwagi w kontekście gotowości szkolnej dzieci bardzo wcześnie urodzonych. Zastosowana w dysertacji bateria metod pomiaru psychologicznych zmiennych, istotnych z perspektywy badania dojrzałości szkolnej oraz pomiaru procesów uwagi z zastosowaniem Testu sieci uwagowych w wersji dla dzieci (ang. Attention Network Test – Child Version, Child-ANT) w kontekście teorii Posnera, pozwoliło na opracowanie przez Autorkę tejże dysertacji naukowego i opartego na empirycznych dowodach - holistycznego modelu funkcjonowania dziecka przedwcześnie urodzonego w obliczu jego gotowości szkolnej. Warto wskazać istotną aplikacyjną wartość pracy zarówno z perspektywy psychologicznej (diagnozy psychologicznej dojrzałości szkolnej jako potencjalnego predyktora

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS
Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

osiągnąć szkolnych dziecka), jak i z perspektywy neurozwojowej oraz medycznej (tj. profilaktyki zdrowotnej wcześniaków, stymulacji ich rozwoju, zastosowania terapia neurozwojowej oraz terapii psychologicznej dziecka i jego rodziny). Doktorantka podjęła i ukończyła - moim zdaniem z dużym sukcesem- badania naukowe stanowiące bardzo interesujący i niezwykle skrupulatnie opracowany pod względem merytorycznym i metodologicznym materiał źródłowy, pozwalający potencjalnemu czytelnikowi zapoznać się z naukową (teoretyczną i empiryczną) wiedzą wspierającą diagnozę i terapię psychologiczną dzieci przedszkolnych u progu ich dojrzałości szkolnej. Doktorantka dokonała w sposób poprawny metodologicznie integracji wiedzy teoretycznej (część teoretyczna rozprawy doktorskiej) z wiedzą empiryczną - opartą o wyniki badań własnych w kontekście bardzo obszernej i klarownej dyskusji z wynikami badań innych autorów opisanych w części empirycznej dysertacji. Przedstawione w pracy doktorskiej kompendium wiedzy i empiryczne refleksje w opisie wyników i dyskusji pozwalają mi przyjąć, że Doktorantka posiada umiejętność naukowego łączenia teorii psychologicznych z praktyką kliniczną: m. in. prowadząc badania podłużne na grupie klinicznej stosunkowo trudno dostępnej do badań naukowych oraz uczestnicząc w żmudnym procesie gromadzenia danych eksperymentalnych, testowych i klinicznych. Główny problem badawczy ukierunkowany został przez Autorkę niniejszej pracy doktorskiej na poszukiwanie i weryfikowanie mechanizmów uwagi jako predyktorów (czynników wyjaśniających) gotowość szkolną dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych. Znaczenie badań podłużnych (z zastosowaniem metody eksperymentalnej) stanowi duże naukowe wyzwanie dla badacza stosującego w sposób odpowiedzialny, zgodnie z obowiązującymi standardami badań naukowych z zakresu psychologii jako dziedziny stosowanej w ochronie zdrowia. Dzieci przedszkolne (bardzo przedwcześnie urodzone i urodzone o czasie) - oraz ich rodzice to grupa badanych , której pozyskiwanie wymagało żmudnych procedur badawczych i organizacyjnych. Wymagało też dostosowania się Badacza do bezwzględnej potrzeby zachowania wysokich standardów etycznych w prowadzeniu badań. Chciałabym wyrazić moje uznanie dla Doktorantki jako badacza i zarazem psychologa prowadzącego badania w bezpośrednim kontakcie z każdym dzieckiem z uwzględnieniem kontaktu z jego rodzicem (tutaj matką). Autorka wybrała problematykę badań wymagającą od badacza gromadzenia

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

empirycznych danych w oparciu o grupę badanych, która wymaga uwzględnienia badania dziecka oraz jego rodzica. Doktorantka musiała uwzględnić kilka etapów w planowaniu procedury badań, doborze narzędzi pomiaru zmiennych oraz organizacji badania dzieci: w 5 roku życia a następnie ponownego pomiaru po 12 miesiącach, gotowości szkolnej u tych samych dzieci. Jak już wspomniano w niniejszej recenzji poza wartością naukową praca posiada także bardzo istotny aplikacyjny walor albowiem jej wyniki mogą posłużyć psychologom-praktykom w diagnozie gotowości szkolnej szczególnie dzieci urodzonych przedwcześnie oraz mogą wesprzeć proces konstruowania programów profilaktyczno-terapeutycznych dla dzieci przedszkolnych. W mojej ocenie, przedstawiona w niniejszej rozprawie doktorskiej procedura opracowania teoretycznej części pracy, przygotowanie modelu badawczego, procedura zbierania danych badawczych oraz organizacja i przebieg badań podłużnych z zastosowaniem eksperymentu wraz z innymi metodami pomiaru badanych zmiennych w warunkach praktyki psychologicznej, uwzględnia idee i zasady praktyki opartej na dowodach i tym samym stanowi istotne źródło naukowej wiedzy w zakresie gotowości szkolnej w psychologii rozwojowej oraz klinicznej. Integracja dostępnych i najnowszych (polskich i światowych) wyników badań naukowych (przedstawionych bardzo obszernie w części teoretycznej, jak i problematyce badań własnych) oraz kompetencje badawczo-kliniczne Doktorantki pozwoliły uzyskać bogaty: kliniczny i psychometryczny materiał źródłowy na przedstawiony w tytule pracy temat. Głównym celem podjętych przez Doktorantkę badań było sprawdzenie: czy efektywność mechanizmów uwagi (badanych w oparciu o teorię Michaela Posnera) u dzieci lat 5, które urodziły się bardzo przedwcześnie może stanowić predyktor gotowości szkolnej tych dzieci w 6. roku życia. W swoich badaniach Doktorantka podjęła się także oceny różnic w zakresie gotowości szkolnej w 6. roku życia i efektywności mechanizmów uwagi w 5. i 6. roku życia między dziećmi urodzonymi bardzo przedwcześnie i ich rówieśnikami urodzonymi o czasie. Ponadto Autorka dysertacji zapytała, czy w grupie wcześniaków wybrane zmienne biomedyczne i inne (m.in. związane ze statusem społeczno-ekonomicznym, nasileniem stresu rodzicielskiego czy nasileniem problemów w relacji rodzic-dziecko) wyjaśniają zmienność w zakresie efektywności mechanizmów uwagi badanych dzieci. Zanim odniosę się do przedstawienia

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS
Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

szczegółowej oceny recenzowanej pracy doktorskiej, odwołując się do podanych już we wstępie refleksji chciałam nadmienić, że niniejszą rozprawę doktorską oceniam pozytywnie i bardzo wysoko, uznając jej ponadprzeciętne walory, szczególnie w zakresie : bardzo starannie zaplanowanego modelu badawczego, starannego i precyzyjnego doboru grupy badanych dzieci (z uwzględnieniem kryteriów wykluczenia i włączenia), precyzyjnego opracowania i organizacji procedury badawczej oraz wnikliwiei wieloetapowo wykonanej (statystycznej i klinicznej) precyzyjnej analizy wyników badania. Na szczególną uwagę w opracowaniu tematu pracy zasługuje również zebrana bogata literatura co dało gruntowną bazę do empirycznego opracowania wyników badania Autorki dysertacji i dokonania obszernych oraz wnikliwych analiz oraz prezentacji dyskusji wyników. 339 pozycji bibliograficznych (278 anglojęzycznych i 61 w języku polskim) podkreśla wartość dysertacji - gruntownie sporządzonego przeglądu tematu pracy w świetle badań ww tematu u innych autorów w literaturze światowej. Wyraźna dysproporcja cytowanej literatury polskiej i anglojęzycznej pokazuje w jak znikomym stopniu temat mechanizmów uwagi u dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych z perspektywy ich gotowości szkolnej był realizowany dotychczas w badaniach polskich. Predykcyjna rola mechanizmów uwagi w gotowości szkolnej u dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych ale też i urodzonych o czasie z odniesieniem się do ogólnej teorii i związanej z nią metodologii to temat w polskich badaniach niszowy. Doktorantka odniosła się do opracowania założeń badawczych w sposób całościowy ,a nie wybiórczy uwzględniając neuropsychologiczną teorię Michaela Posnera i bazujący na niej test sieci uwagowych (Attention Network Test-Child Version, ANT) wraz z pomiarem trzech mechanizmów uwagi (aktywacyjnego, organizacyjnego i wykonawczego) w kontekście gotowości szkolne co niewątpliwie jest nowością badań polskich tego tematycznego obszaru.

Poniżej odniosę się do podstawowych kryteriów recenzji pracy naukowej, czyli: 1/oryginalności rozwiązania problemu badawczego, 2/wykazywania przez Doktorantkę ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie psychologii klinicznej 3/ umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę. Ustosunkuję się zatem do poszczególnych części pracy, a z obowiązku recenzenta nakreślę swoje uwagi krytyczne.

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków

tel. 12 664 55 50

fax: 12 664 58 56

bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Ad.1. **Oryginalność rozwiązania problemu badawczego przez Doktorantkę** - oceniam bardzo wysoko z kilku powodów. Po pierwsze, temat badawczy na gruncie polskich badań psychologicznych jest niszowy i dotąd nieobecny, na co wskazywano w podanych wyżej treściach recenzji. Doktorantka odwołała się jak dotąd do nieobecnego w badaniach polskich kompleksowego osadzenia w teorii funkcjonowania mechanizmów uwagi jako predyktorów gotowości szkolnej dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie w kontekście teorii Michaela Posnera z jednoczesnym zastosowaniem *Testu sieci uwagowych w wersji dla dzieci* (ang. *Attention Network Test – Child Version, Child-ANT*). Nowatorstwo podejścia do opracowania modelu badawczego Doktorantki zawiera w sobie także włączenie teorii do kompleksowego pomiaru czynników psychologicznych gotowości szkolnej z zastosowaniem poza testem ANT także innych i uznanych metod pomiaru zmiennych intelektualnych (*Skrócona skala inteligencji z baterii Stanford-Binet 5*), stresu rodzicielskiego (Inwentarza Stresu Rodzicielskiego PSI 3 ang. *Parenting Stress Index 3rd Edition, Short Form*). W badaniach uwzględniono także pomiar zmiennych klinicznych stosując do tego autorską ankietę. Uzyskane wyniki badań Doktorantki mogą bezpośrednio przełożyć się na wzbogacenie procesu diagnozy psychologicznej gotowości szkolnej u dzieci w wieku 6 lat. Po drugie procedura badania wymagała wieloetapowego procesu zbierania danych badawczych: od badań pilotażowych do przeprowadzenia dwóch etapów badania: dzieci w 5 roku życia a następnie tych samych dzieci w wieku 6 lat tj. wieku dokonywania oceny gotowości szkolnej, badania rodzica dziecka (matki) i nakładała na Doktorantkę jako badacza i psychologa, obowiązek współpracy z osobami badanymi (rodzicami), nawiązania współpracy z personelem przedszkoli i innych miejsc gdzie prowadzono badania. Dobór osób w badaniach podłużnych nie jest zadaniem łatwym i wymaga posiadania wielu społecznych kompetencji aby nawiązać konstruktywną - (dającą możliwość przeprowadzenia badania) współpracę ze środowiskiem prowadzenia badania oraz konstruktywną relację: badacz-nieletni badany i jego rodzic. Efektem kompetencji Doktorantki są wyniki badania, które bardzo starannie opracowała i przedstawiła w niniejszej dysertacji.

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Ad.2. Wykazywana ogólna wiedza teoretyczna Doktorantki w dyscyplinie psychologii

W mojej ocenie Doktorantka wykazała się wnikliwą i obszerną wiedzą w zakresie psychologii rozwojowej i klinicznej dziecka (neuropsychologii dziecięcej), co pozwoliło jej poprawnie metodologicznie, starannie zbudować oraz ciekawie przedstawić model badawczy. Doktorantka zastosowała się do standardów etyki zawodowej związanych z procedurą badań prowadzonych z udziałem ludzi - tutaj dzieci i rodziców (matek). Doktorantka uzyskała pozytywną opinię Komisji Etyki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego na temat przedstawionego w niniejszej pracy doktorskiej projektu badawczego. Rozprawa doktorska zawiera część teoretyczną (1 rozdział składający się z trzech podrozdziałów, z których każdy zawiera kilka kolejnych podrozdziałów) oraz część empiryczną, w której Doktorantka zawarła jednocześnie: część metodologiczną (cel, model badawczy, hipotezy, grupę badanych, opis narzędzi pomiaru zmiennych), sprawozdanie z badań wraz z wnioskami, bibliografią, spis tabel i rycin oraz załącznikami. Powstaje tutaj pytanie czy prośba o wyjaśnienie takiego połączenia treści w całości dysertacji do dwóch głównych rozdziałów (poza wstępem tylko jeden teoretyczny rozdział nazwany podstawami teoretycznymi z licznymi podrozdziałami oraz jeden rozdział empiryczny nazwany badaniami własnymi z brakiem wyodrębnienia części metodologicznej i wyników badania własnego z podrozdziałami)? Praca zawiera 252 strony, z czego od strony 20 do strony 100 to treści rozdziału 1, natomiast na stronach 101- 205 zawarte są obszerne treści rozdziału 2. Sam opis treści części teoretycznej i empirycznej został przedstawiony wnikliwie i klarownie, ale wyodrębnienie tylko dwóch części poprzez duży poziom ogólności w strukturze sporządzonego spisu treści dysertacji może utrudnić czytelnikowi klarowne (uważne) przyswajanie treści dysertacji.

Na zakończenie dysertacji Doktorantka przedstawiła bardzo obszerną bibliografię (jak już wspomniano wcześniej w niniejszej recenzji : 339 pozycji z czego 278 anglojęzycznych i 61 w języku polskim). Praca posiada poprawnie sformułowane i dostosowane do tematu i treści pracy streszczenie w języku polskim i angielskim. Należy wspomnieć a może nawet podkreślić, że wśród źródeł literatury tematu niniejszej rozprawy doktorskiej znajdują się także artykuły współautorstwa Doktorantki (2 pozycje z 2017 i 2018 roku, gdzie jest pierwszym autorem).

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wszystkie pozycje są powiązane z omawianym tematem pracy doktorskiej. W mojej ocenie tytuł pracy – w pełni odpowiada treściom w niej zawartych oraz daje potencjalnemu czytelnikowi wskazówkę – jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy dysertacja. Praca doktorska napisana jest rzeczowym, klarownym z zachowaniem poprawności stylistyki i gramatyki językiem polskim. Doktorantka wykazała się wysoką starannością i poprawnością formalno-językową, stylistyczną i interpunkcyjną. Praca jest napisana bardzo starannie. Doktorantka konstruując założenia badawcze odwołała się do przedstawienia celu badania 4 pytań i 8 hipotez. Powyższe dane przedstawiła w sposób bardzo logiczny, szczegółowy i precyzyjny uzasadniając ich podłoże wynikami badań innych Autorów. Doktorantka bardzo starannie i prawidłowo dobrała oraz zastosowała testy statystyczne (adekwatne do procedury badawczej i kierunków zaplanowanych statystycznych analiz zgodnie z projektem badawczym i wynikami). Zastosowane testy i analizy statystyczne pozwoliły Doktorantce zweryfikować postawione pytania i hipotezy badawcze. Dokonując opisu i uzasadnienia hipotez Doktorantka na str.108 wskazuje (m in. odwołując się do badań innych autorów) na istotny związek zaburzeń w relacji matka-dziecko, depresji matki i stresu pourazowego u matki na rozwój poznawczy dzieci przedwcześnie urodzonych. Powstaje zatem kolejne pytanie dlaczego kontrolując zmienne modelu badań Doktorantka nie wspomina o potrzebie pomiaru - poza stresem rodzicielskim u matki- także stresu rodzicielskiego ojca - oraz pomiaru depresji u matki dziecka przedszkolnego u progu gotowości szkolnej? Wymienione zmienne psychologiczne Autorka dysertacji wskazuje za innymi Badaczami jako ważne dla uwarunkowań rozwoju poznawczego u przedszkolnych dzieci ?

Z racji potrzeby dogłębnej analizy struktury tekstu dysertacji warto tutaj zwrócić uwagę na ile w opisie doboru grupy badanych dzieci, organizacji przebiegu badania i gromadzenia wyników należałoby bardziej podkreślić w tekście znaczenie stosunkowo małej liczebności grupy badanych w interpretacji wyników badania jako ograniczenia w wyciąganiu wniosków na populację. Doktorantka odnosi się w końcowej części dysertacji do ograniczeń badawczych, niemniej jednak moim zdaniem warto wskazać już na etapie opisu procedury prowadzenia badania - krótkie uzasadnienie zastosowanych ograniczeń w pomiarze i analizie klinicznej (innych niż zastosowano w badaniach Doktorantki) ważnych z perspektywy

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków

tel. 12 664 55 50

fax: 12 664 58 56

bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

rozwoju gotowości szkolnej czynników biomedycznych np. urazów - okołoporodowych, zdarzeń traumatycznych w dotychczasowym życiu dziecka i jego rodziny, obecność zaburzeń psychicznych u jednego lub obojga rodziców (np. depresji u matki w okresie wczesnodziecięcym) i innych ważnych wątków autobiograficznych, co by pozwoliło na śledzenia trajektorii rozwoju od wczesnego dzieciństwa po okres przedszkolny badanych dzieci u progu ich gotowości szkolnej. Warto wyjaśnić dlaczego w doborze grupy dominowały dzieci urodzone do 32 tygodnia ciąży z pominięciem doboru dzieci przed ukończeniem 37 tygodnia ciąży- te dzieci często mają trudności szkolne w zakresie funkcji poznawczych. Analizując treści empiryczne recenzowanej dysertacji widać, że obszerne dane badawcze zostały pogrupowane i zaprezentowane zgodnie z logiką i kolejnością odpowiedzi na pytania i weryfikowane hipotezy badawcze: począwszy od prezentacji wyników statystyk opisowych w zakresie zmiennych badawczych (jakościowych i ilościowych). Sposób prezentacji dyskusja wyników -zasługuje na uwagę – jest bardzo precyzyjny i klarowny zarazem. Analiza statystyczna przeprowadzona została bardzo starannie zgodnie z celami ,pytaniami hipotezami badawczymi. Doktorantka odwołała się w statystycznym opracowaniu wyników do wieloetapowego procesu -od sporządzenia statystyk opisowych, przeprowadzenie zróżnicowanych analiz zależności korelacyjnych między zmiennymi, po analizy skupień, oraz analizy regresji. W rezultacie wieloetapowej analizy statystycznej Doktorantka z pozytywnym skutkiem dokonała wnikliwego opracowania wyników badania w kierunku zdefiniowania predykcyjnej roli wybranych mechanizmów uwagi w gotowości szkolnej dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych. Część teoretyczna rozprawy doktorskiej zawiera podstawy teoretyczne przedstawiające charakterystykę medycznych i neuropsychologicznych aspektów dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie (można byłoby rozważyć ze względu na znaczenie dla definicji zmiennych odrębny rozdział teoretyczny dla treści medycznych zawierających się w przedziale 20- 40 str, rozdział opisujący aspekty psychologiczne dotyczące zaburzeń poznawczych i neuronalnych korelatów w kontekście teorii Posnera i jej istotnego znaczenia dla definicji i założeń modelu badawczego dysertacji -aktualnie w dysertacji ww treści są zawarte na str.41-80) oraz zawartą w równie obszernym zakresie (str.81-100) charakterystykę wybranych aspektów gotowości (mogłyby utworzyć

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

odrębny rozdział teoretyczny). Część empiryczna - badania własne została zawarta na stronach 101-205. Obszerność treści podobnie jak w części teoretycznej mogłaby być podzielona np. na dwa rozdziały z wydzieleniem rozdziału opisującego problematykę badań własnych a następnie rozdziału opisującego wyniki badania. Zwykle w opracowywanych dysertacjach i manuskryptach do publikacji w czasopiśmie naukowym obecne są wskazane części jako odrębne części. Reasumując, przedstawiana w części teoretycznej obszerna wiedza dotycząca tematyki rozprawy doktorskiej w pełni umożliwiła Doktorantce postawienie pytań i hipotez badawczych oraz prawidłowego względem tematu pracy i założeń badawczych opracowania modelu badawczego. Zakres podanych treści umożliwił Doktorantce opracowanie kierunków statystycznych analiz otrzymanych wyników badania oraz przeprowadzenie na ich podstawie statystycznego oraz klinicznego wnioskowania. Rozważania Doktorantki cechuje duża merytoryczność, precyzja, szczegółowość i wnikliwość opisów wyników. Wywód teoretyczny jest poprowadzony w sposób logiczny i uporządkowany, a język klarowny i poprawny stylistycznie z uniknięciem istotnych błędów w pisowni. W części pracy dotyczącej opisu problematyki badań Doktorantka scharakteryzowała problematykę badań własnych (model badawczy, pytania i hipotezy oraz metody pomiaru zmiennych, charakterystykę grupy badanych,).Prezentowane w tej części pracy treści zawierają wszystkie konieczne elementy do opisu metodologii podjętych badań : problematykę badań, pytania badawcze, opis zastosowanych narzędzi badawczych, strategię przeprowadzonych badań, opis zastosowanych metod statystycznych oraz opis badanej próby. Na uwagę zasługuje bardzo wnikliwie w oparciu o wyniki badań w materiale źródłowym uzasadnienie postawionych 8 hipotez badawczych (st103-111). Na stronie 108 dysertacji (4 wers od dołu), Doktorantka pisze, że .."rodzice wcześniaków częściej niż u dzieci urodzonych o czasie przejawiają objawy zaburzeń depresyjnych, a także objawy stresu pourazowego (Walczak, Chrzan-Dętkoś,2012). Doktorantka pisze, że depresja poporodowa matki ma duże znaczenie dla rozwoju i tworzenia bezpiecznego przywiązania w diadzie matka-dziecko oraz, że matki wcześniaków częściej doświadczają większego nasilenia stresu rodzicielskiego. Zatem powstaje pytanie czy chodzi o obojga rodziców czy tylko o matki i ich wpływ na funkcjonowanie dziecka, co stanowić może uwarunkowanie procesów poznawczych i mechanizmów

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

uwagowych. Może warto rozważyć wyjaśnienie czy chodzi tylko o matki? Czy ogólnie o rodziców jeśli mówimy o tematyce dysertacji? W badaniach własnych Doktorantka dokonała pomiaru stresu rodzicielskiego u matek pomijając ojców czy to był zamierzony pomysł aby zbadać tylko matki dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych czy też zebranie grupy ojców było niemożliwe? Czy uwzględnienie w badaniu własnym tylko matek może mieć znaczenie dla wyników badania? Zaproponowany przez Doktorantkę model badawczy odwołuje się głównie do modelu korelacyjnego (prostych i złożonych pomiarów z zastosowaniem analizy regresji oraz analizy skupień metodą k-średnich). Ta część jest napisana w sposób poprawny językowo, przejrzyste i starannie. Operacjonalizacja zmiennych ujętych w planie badań, została przedstawiona w sposób klarowny i zgodny z założeniami prezentowanymi w części teoretycznej. Dobór próby do badań był celowy. Doktorantka wykonała bardzo staranną pracę badawczą – prowadząc badania podłużne przez okres 36 miesięcy, najpierw badając grupę dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych w ich 5 roku życia a następnie badając te same dzieci w wieku 6 lat, dokonując pomiaru wymiarów uwagi (wg koncepcji teoretycznej Posnera), IQ u 5 latków a następnie dodatkowo gotowości szkolnej u tych samych 6 latków. Grupa badanych wymagała od doktorantki jej wysokich umiejętności merytorycznych i społecznych w związku z badaniem małych dzieci, co jest pracochłonne i wymaga dużej plastyczności w komunikowaniu dziecku instrukcji, motywowaniu je do przebiegu badania, wyjaśnień itp. Doktorantka prowadziła badania w kontakcie indywidualnym, a same badania były czasochłonne. Powstaje pytanie w jaki sposób Doktorantka radziła sobie z motywowaniem dzieci do badania (eksperyment -komputer i nagroda - badanie testowe, wiele prób pomiaru zmiennych, długi czas badania - z pewnością trwający ponad godzinę). Gotowość szkolna to wiele prób - jak poradzono sobie z męczliwością dzieci? a z drugiej strony pracochłonnymi, wymagającymi skupienia uwagi testami? Na uwagę i wyróżnienie zasługuje rekrutacja do grupy badanych dzieci bardzo przedwcześnie urodzonych- trudna i żmudna - wymagająca wysokiej organizacji Doktorantki, wielu źródeł pozyskiwania osób do badania, umiejętności komunikowania się z różnymi ośrodkami, instytucjami i współpracy z rodzicami(matkami). Badania prowadzono w różnych miejscach -warto wyjaśnić - doprecyzować jak poradzono sobie z kontrolą tych samych warunków badania? W rezultacie

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Doktorantka pozyskała w I etapie 135 zgłoszeń dzieci, ale w efekcie do badań przystąpiło 110 dzieci w 5 rż (52-grupa kryterialna dzieci urodzonych przed 32 miesiącem i 58 grupa kontrolna). W II etapie badania po 12 miesiącach zbadano w grupie kryterialnej 39 dzieci w 6 rż i 43 dzieci w 6 rż. tworzących grupę kontrolną. W części pracy gdzie Doktorantka referuje wyniki badań – ujawnia się moim zdaniem wnikliwa i bardzo staranna (klarowna dla czytelnika) prezentacja danych badawczych. Zastosowane testy statystyczne są poprawne (dostosowane do założeń badawczych: pytań i celów). Ta część pracy doktorskiej zasługuje na szczególne uznanie, obejmuje bowiem obszerną, a zarazem przedstawioną bardzo klarownie prezentację analiz statystycznych szczególnie korelacyjnych, analiz modeli regresji i analizy skupień. Przeprowadzona przez Doktorantkę kompleksowa analiza statystyczna pozwoliła jej w rezultacie zaprezentować poprawnie i szczegółowo uzyskane bogate wyniki badania wysuwając m.in. wnioski, że wcześniaki, u których występuje znacząco obniżona efektywność /deficyt mechanizmu wykonawczego charakteryzuje istotnie niższy rozwój w zakresie takich aspektów gotowości szkolnej jak funkcje słuchowo-językowe, rozwój społeczno-emocjonalny i motoryka mała, a w przypadku funkcjonowania wzrokowo-przestrzennego, co prognozuje osiągnięcia istotnie niższych wyników nauce szkolnej. Ponadto Doktorantka wskazuje na podstawie wyników swoich badań, że u dzieci w 5. roku życia rozwój tych zdolności gotowości szkolnej jest w dużej mierze uwarunkowany prawidłowym funkcjonowaniem mechanizmu orientacyjnego uwagi. Z kolei w 6. roku życia obniżona gotowość szkolna jest w większej mierze związana z deficytami rozwijającej się w tym okresie sprawności mechanizmu wykonawczego. Należy zaznaczyć, że Doktorantka zawarła w swojej dysertacji krytyczną analizę prowadzonych badań własnych, co sugeruje, że jest świadoma ograniczeń prowadzonych badań własnych oraz wskazała tym samym, że nie obca jest jej pokora badacza wobec możliwości popełnienia błędów. Cenne mogą być uwagi odnoszące się do praktycznych implikacji z badań, które świadczą o zrozumieniu przez Doktorantkę wzajemnej zależności między podstawowymi zasadami prowadzenia badań naukowych, specyfiką zastosowania eksperymentu i metody kwestionariuszowej w kontekście ich wartości aplikacyjnej. Doktorantka czyni wiele ciekawych oraz wnikliwych konkluzji i wniosków z poczynionych badań.

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

W badaniu wykazano także istotne różnice międzygrupowe w zakresie gotowości szkolnej pomiędzy wcześniakami i dziećmi urodzonymi o czasie - dzieci urodzone bardzo przedwcześnie charakteryzuje niższe funkcjonowanie w takich obszarach jak: funkcje wzrokowo-przestrzenne, rozwój poznawczy, rozwój społeczno-emocjonalny, motoryka mała i motoryka duża. Efektywność mechanizmu orientacyjnego uwagi w 5. roku życia okazała się stanowić istotny predyktor gotowości szkolnej dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie w zakresie funkcji słuchowo-językowych, wzrokowo-przestrzennych, rozwoju poznawczego, społeczno - emocjonalnego i motoryki małej. Natomiast w zakresie funkcji słuchowo-językowych i orientacji dzieci przedwcześnie urodzone nie odbiegają rozwojem od swoich rówieśników urodzonych terminowo. W jednym z wniosków końcowych Doktorantka pisze m.in., że dzieci urodzone bardzo przedwcześnie są grupą heterogeniczną, a efektywność mechanizmów uwagi zdecydowanej większości wcześniaków nie odbiega od normy; dzieci, u których diagnozuje się problemy związane z uwagą urodziły się przeważnie z niższą masą urodzeniową ciała. Jak wskazują badania własne Doktorantki, u wcześniaków dochodzi zwykle do rozwoju jednego deficytu, rzadziej deficytu 2-3 deficytów uwagi. Trudności w obszarze mechanizmu aktywacyjnego, chociaż zaobserwowane w 5. roku życia, ulegają remisji z wiekiem i nie obserwuje się ich u bardzo przedwcześnie urodzonych dzieci rozpoczynających naukę szkolną. Pojawia mi się kolejne pytanie, prośba o komentarz wyjaśniający ww wniosek: czy obserwowane właściwości uwagowe i poznawcze u dzieci przedwcześnie urodzonych mogą się zmieniać z wiekiem (do 6.r.ż) z powodu naturalnej progresji rozwojowej czy też pod wpływem podjętych działań rehabilitacyjnych wspomagających rozwój (np. wczesne wspomaganie rozwoju wobec dzieci wcześniaczych). Brak dużej populacji badanych może ograniczać wnioskowanie na populację.

Ad. 3. Umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę

W mojej ocenie Doktorantka prowadząc badania zaprezentowane w recenzowanej dysertacji wykazała się niewątpliwie samodzielną pracą naukową - badawczą. Praca doktorska spełnia standardy naukowego projektu badawczego. Doktorantka przeprowadziła statystyczne analizy

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

w sposób poprawny i bardzo wnikliwy (dostosowany do założeń badawczych i naukowych standardów). Zaprezentowany przez Doktorantkę plan prezentacji empirycznych danych, pozwolił na stopniowe zapoznawanie się z wynikami bardzo wnikliwych statystycznych analiz i ich klinicznymi interpretacjami. Ta konsekwencja została także zachowana w części bardzo wnikliwej i szczegółowej dyskusji, co w efekcie pozwoliło Doktorantce na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikację hipotez badawczych w kontekście odnoszenia się do bardzo bogatej literatury. Doktorantka wykazała się w przedstawionej mi do recenzji dysertacji poprawnością formalno-językową, stylistyczną i interpunkcyjną. Ocena metodologiczna pracy - jest bardzo wysoka (w tym: dobór i umiejętność wykorzystania bardzo obszernej i prawidłowo dobranej literatury, poprawność formułowania założeń badawczych, trafność doboru metod badawczych oraz umiejętność ich zastosowania, strukturę podziału treści i układ pracy).

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS

Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

Konkluzja końcowa recenzji

Przedstawiona mi do recenzji praca posiada wysokie walory teoretyczne , a przedstawione przeze mnie uwagi krytyczne nie umniejszają w żaden sposób wartości merytorycznej pracy. Poczynione założenia w modelu badawczym oraz jakość przeprowadzonego badania mają charakter oryginalny, a podjęty problem badawczy posiada znaczącą i bardzo wysoką wartość poznawczą oraz aplikacyjną. W mojej ocenie wartość merytoryczna pracy jest bardzo wysoka - trafność i oryginalność problematyki badawczej połączone są z dużym znaczeniem wyników jako pogłębieniem materiału źródłowego tematu gotowości szkolnej u dzieci przedwcześnie urodzonych oraz mają one istotne znaczenie w praktyce psychologicznej oraz profilaktyce zdrowotnej dzieci przedszkolnych. W moim przekonaniu przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska w pełni spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z Ustawą o Tytułach i Stopniach Naukowych z 2003 roku i dlatego wnoszę do Wysokiej Rady Dyscypliny Psychologia Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie mgr Tamary Zofii Walczak-Kozłowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56
bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Dr hab. Bernadetta Izydorczyk

Dyrektor Instytutu
Psychologii Stosowanej WZiKS
Konsultant Krajowy
w dziedzinie psychologii klinicznej

ul. prof. St. Łojasiewicza 4
30-348 Kraków
tel. 12 664 55 50
fax: 12 664 58 56

14 bernadetta.izydorczyk@uj.edu.pl